

Ksenchuk, E. V. "Protsessnyy podkhod v upravlenii" [The process approach to management]. <http://quality.eup.ru/DOCUM2/presentofkas.html>

Latimer, J. "Friendship among equals. Recollections from ISO's first fifty years" / http://www.iso.org/iso/ru/2012_friendship_among_equals.pdf

"Otkrytyy portal o standartakh. Upravlenie kachestvom: Printsipy TQM" [Open portal about standards. Quality Management: Principles of TQM]. <http://www.standard.ru/iso9000/iso9000-txt14.phtml>

"Proekt «Sistema menedzhmenta kachestva». Standarty ISO 9000. Razvitiye ISO 9000" [The project "Quality Management System". The ISO 9000 standards. The development of ISO 9000.]. http://www.kpms.ru/Standart/ISO_Develop.htm#

Redko, L. A., Redko, V. V., and Plotnikova, I. V. *Vseobshchee upravlenie kachestvom. Printsipy i sodержanie kontseptsii TQM* [Total Quality Management. The principles and content of the concept of TQM]. Tomsk: Izd-vo TPU, 2012.

Rebrin, Yu. I. *Upravlenie kachestvom* [Quality management]. Taganrog: Izd-vo TRTU, 2004.

Repin, V. V., and Eliferov, V. G. *Protsessnyy podkhod k upravleniiu. Modelirovaniye biznes-protsessov* [The process approach to management. Modeling business processes]. Moscow: Mann, 2013.

Systemy upravlinnia yakistiu [Quality Management Systems]. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy, 2009.

Skipko, L. E. *Protsessnyy podkhod v upravlenii kachestvom* [The process approach to quality management]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGUEF, 2011.

УДК 338.24.01

КАТЕГОРИЯ Й ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»: ОНТОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

НАУМІК К. Г.

УДК 338.24.01

Наумік К. Г. Категорія й поняття «комунікаційна діяльність»: онтологічні відмінності, особливості дослідження та розвитку

Автором проведено категоризацію та розвиток змісту поняття «комунікаційна діяльність». У класі категорії «діяльність», окрім комунікаційної, виділено виробничу, споживчу та пізнавальну. У класі категорії «комунікаційний» виділено комунікаційний процес, комунікаційну структуру, комунікаційну систему тощо. Об'єднання двох категорій – «діяльність» і «комунікація» – зумовило поєднання змісту двох відповідних понять. Автором визначено, що проблема співвіднесення поняття й категорії – це проблема співвіднесення змісту висловлень про деяку сутність (поняття) із самою сутністю (категорією). У роботі проаналізовано існуючі класичні визначення термінів «поняття» (процес поняттязації) і «категорія» (процес категоризації). Як наслідок, показано їх послідовність у процесі розвитку наукового дослідження. Автором досліджено особливості формування категорії та поняття, визначено їх взаємозв'язок у процесі створення науково-методологічного понятійного базису дослідження, розкрито функції понять та категорій у їх взаємозв'язку. Одна з основних функцій поняття, і, як наслідок, процесу поняттязації – це додання ясності для людського розуму форми явищу, що досліджується, шляхом виділення загального. Додатково автором виділено гносеологічний аспект пояснення категорій, коли явище пізнається раніше, ніж визначається сутність та буттєвий аспект пояснення категорій, коли сутність буття первинна.

Ключові слова: діяльність, категорія, категоризація, комунікаційна діяльність, комунікація, поняття, поняттязації.

Рис.: 5. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 18.

Наумік Катерина Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: naumik@ukr.net

УДК 338.24.01

UDC 338.24.01

Наумік Е. Г. Категория и понятие «коммуникационная деятельность»: онтологические отличия, особенности исследования и развития

Автором проведена категоризация и развитие содержания понятия «коммуникационная деятельность». В классе категории «деятельность», кроме коммуникационной, выделены производственная, потребительская и познавательная. В классе категории «коммуникационный» выделен коммуникационный процесс, коммуникационная структура, коммуникационная система и др. Объединение двух категорий – «деятельность» и «коммуникация» – обусловило объединение содержания двух соответствующих понятий. Автором определено, что проблема соотношения понятия и категории – это проблема соотношения содержания высказываний о некотором сущем (понятии) с самим этим сущим (категорией). В работе проанализированы существующие классические определения терминов «понятие» (процесс поняттязації) и «категория» (процесс категоризації). Как следствие, показана их последовательность в процессе развития научного исследования. Автором исследованы особенности формирования категорий и понятий, определена их взаимосвязь в процессе создания научно-методологического понятийного базиса исследования, раскрыты функции понятий и категорий в их взаимосвязи. Одна из основных функций понятия, и, как следствие, процесса поняттязації – это придание понятной формы исследуемому явлению путем выделения общего. Дополнительно автором выделен гносеологический аспект объяснения категорий, когда явление познается раньше, чем определяется сущность и бытийный аспект объяснения категорий, когда сущность бытия первична.

Ключевые слова: деятельность, категория, категоризация, коммуникационная деятельность, коммуникация, понятие, поняттязації.

Рис.: 5. **Табл.:** 4. **Библ.:** 18.

Наумік Катерина Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: naumik@ukr.net

Naumik Y. G. «Communication Activity» – Category and Notion: Ontological Differences, Specific Features of Study and Development

The article provides categorisation and development of the essence of the «communication activity» notion. It marks out in the «activity» category, apart from the communication one, production, consumption and cognitive. It marks out in the «communication» category the communication process, communication structure, communication system, etc. It states that joining two categories – «activity» and «communication» – caused joining the contents of two relevant notions. It also states that the problem of correlation of the notion and category is the problem of correlation of the content of statements about a certain notion with this category. It analyses the existing classical definitions of the terms «notion» (process of conceptuation) and «category» (process of categorisation). As a result, it shows consequence in the process of development of the scientific study. The article studies specific features of formation of categories and notions, identifies their correlation in the process of creation of scientific and methodological notional basis of the study and reveals functions of notions and categories in their correlation. It states that one of the main functions of the notion, and, as a result, of the process of conceptuation, is attaching a clear shape to the studies phenomenon through marking out the common. Additionally, the article specifies the gnosological aspect of explanation of categories, when the phenomenon is perceived earlier than the essence and existence aspect of category explanation are determined, when the essence of existence is prime.

Key words: activity, category, categorisation, communication activity, communication, notion, conceptuation.

Pic.: 5. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 18.

Naumik Yekaterina G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: naumik@ukr.net

Дефіцит ринкової економічної культури гостро відчувається й у галузі наукового аналізу економічних процесів, пов'язаних із трансформаціями. Проблеми в цій сфері починаються з використовуваного понятійного апарата. Поняття й терміни планової економіки визначали певну соціально-економічну реальність. У результаті зміни умов господарювання з'явився феномен некоректності вживання термінів стосовно об'єктів, які розвивалися, отримували новий зміст.

Сучасна наука розвивається інтенсивними темпами. Про це свідчить як тенденція збільшення чисельності докторів і кандидатів наук в економіці України (табл. 1), так і статистика винаходів.

ючих, формування нових понять або категорій. На жаль, практика написання й аналізу науково-дослідних робіт показує, що дослідники в багатьох випадках одночасно використовують той самий термін у комбінації зі словами «поняття» і «категорія», не завжди чітко виділяючи при цьому їхню функціональну різницю.

Метою публікації визначимо категоризацію та розвиток змісту поняття «комунікаційна діяльність».

Враховуючи науково-методологічну спрямованість публікації, виникла ідея навести базові визначення (табл. 2) і окреслити сферу дослідження системою основних першопричинних факторів формування понять і категорій взагалі (рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка підготовлених аспірантів/докторантів, Україна

Показник	Рік				
	1996	2000	2005	2010	2012
Кількість докторів	9974	10339	12014	14418	15592
Кількість кандидатів	58132	58741	68291	84000	84979
Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт, млн грн	1111,7	1978,4	4818,6	9867,1	11252,7
Показники чисельності населення, тис. осіб	51297,1	49429,8	47280,8	45962,9	45633,6

Сучасне наукове знання розвивається не тільки кількісно, але і якісно. Вірне висловлення С. Мочерного, що сучасна наука деідеологізується, звільняється від застарілих положень політичної економії радянського періоду [8]. Але звільнення паралельне супроводжується плюралізмом суджень, іноді суперечливих і не завжди обґрунтованих. У той ж час Г. Щедровицький акцентує увагу на особливостях сучасної методології, її «принципі множинності вистав і знань», що стосуються одного об'єкта [9, с. 37]. Цей принцип Г. Щедровицький пояснює законом історичного розвитку онтології будь-якого об'єкта дослідження: «об'єкт буде справжнім лише з історично обмеженої точки зору». Таким чином, перед сучасним дослідником постає споконвічна дилема «бути або не бути» категорії, поняттю в існуючому значенні, розбудувувати їхню сутність чи ні.

Як сказав великий В. Гюго, «прorusуваючись уперед, наука безперестану перекреслює сама себе», але чи завжди доцільно «перекреслювати» те, що було накопичено? В основних вимогах до дисертацій і авторефератів дисертацій ВАК України сказане, що при описі новизни автор повинен показати відмінність отриманого результату від відомих раніше і його цінність для науки й практики. Справедливо зауваження, що «говорячи про новизну ідеї, не треба забувати відоме положення, що не всі нове є обов'язково прогресивним, так саме як і старе – консервативним» [19, с. 20].

Отримані нові наукові результати повинні бути теоретичною основою (фундаментом) вирішеного в дисертації наукового завдання або проблеми. Як правило, одним з видів «будівельного матеріалу» фундаменту наукового дослідження є основні категорії й поняття, відповідні до теми дисертації. Аналіз опублікованих авторефератів захищених дисертаційних робіт виявив, що більш, ніж 40% з них автори виділяють пунктом новизни розвиток існу-

Таблиця 2

Базові визначення

Базове слово	Визначення	Літературне джерело
Термін	Слово або словосполучення, назва певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки, мистецтва	[9]
Поняття	Форма (спосіб) узагальнення предметів і явищ	[16]
Категорія	Форма усвідомлення в поняттях загальних способів ставлення людини до світу, істотні властивості, що відображують найбільш загальні закони природи, суспільства й мислення	[16]

Фактори формування понять і категорій, що представлені на рис. 1, перебувають у тісній взаємодії один з одним. Вони пронизують один одного своїм інформаційним змістом, одночасно зберігаючи свою цілісність і визначаючи виникнення й розвиток наукових категорій і понять. Так, буття, життя, що складаються з речей, взаємодіють із людиною, проявляючи свою сутність у її свідомості й діяльності й визначаючи зміст категорій і понять за допомогою мови. Життя завжди втілюється в діяльності, яка обов'язково містить у собі елемент спілкування й збагачує значення понять і категорій. Особливість людської природи визначає існування потреби пізнання, завдяки якій люди вивчають буття, формують свою свідомість, збагачують мову й розбудовують категорії й поняття. С. Мочерний справедливо вважає, що результатом пізнавальної діяльності людини є створення абстракцій, *понять, категорій*, законів і теоретичних наукових систем [8].

<p>БУТТЯ життя, існування, об'єктивна реальність, дійсність існуюча незалежно від свідомості людини</p>	о б м і н н и й	<p>СВІДОМІСТЬ здатність людини відтворювати дійсність, об'єктивну реальність у мисленні, психічна діяльність як відбиття дійсності</p>	о б м і н н и й	<p>МОВА система знаків, що об'єктивує мислення, служить для передачі інформації, обміну думками</p>
обмінний інформаційний потік				
<p>ЖИТТЯ форма існування матерії, реальна дійсність, діяльність суспільства й людини в тих або інших проявах</p>	і н ф о р м а ц і й н и й	<p>ДІЯЛЬНІСТЬ динамічна система взаємодій людини зі світом, реальною дійсністю у процесі яких відбувається виникнення й втілення в об'єкті психічного образу й реалізація опосередкованих їм відносин суб'єкта в предметній дійсності</p>	і н ф о р м а ц і й н и й	<p>СПІЛКУВАННЯ форма життєдіяльності людини, процес взаємодії людей, процес передачі інформації</p>
<p>РІЧ окремий предмет, обставина, явище</p>	п о т і к	<p>СУТНІСТЬ внутрішній зміст предмету, що виявляється в зовнішніх формах його існування, прояву</p>	п о т і к	<p>ЯВИЩЕ зовнішній прояв, що виявляється, вираження сутності, внутрішнього змісту предмета, те, в чому він виявляється</p>
обмінний інформаційний потік				
<p>ЛЮДИНА жива істота, що втілює вищий рівень розвитку життя, що володіє членороздільною мовою, мисленням і свідомістю, здатністю створювати знаряддя й користуватися ними в процесі суспільної праці</p>		<p>ПІЗНАННЯ процес збагнення закономірностей об'єктивного світу, творчої діяльності людини, що формує її знання, на основі яких виникають потреби, цілі, мотиви людських дій</p>		<p>ПОТРЕБА нестаток у чому-небудь, що вимагає задоволення, стан індивіда, створюване нестатком в об'єктах, необхідних для його існування й розвитку, що й виступає джерелом його активності</p>

Рис. 1. Фактори розвитку сутності категорій і понять

Таким чином, буття, життя, річ, сутність, явище, діяльність, людина, свідомість, мова, пізнання, потреба (описані на рис. 1), – це деякі основні й обов'язково не єдині фактори, які визначають зміст і процес формування категорій і понять. На рис. 1 автором виділено ототожнення наведених понять, з метою підкреслити їх взаємозв'язок, який чітко простежується через співставлення визначень. Так, визначення поняття «пізнання» містить в собі поняття «потреба», а поняття сутність та явище є двома формами прояву окремих предметів – речей.

На наш погляд, проблема співвіднесення поняття й категорії – це проблема співвіднесення *змісту висловлювань* про деяке суще *поняття* із самим цим сущим – *категорія*.

Проаналізуємо існуючі класичні визначення термінів «поняття» і «категорія», представлені в табл. 3.

Термін «категорія» походить, насамперед, від грецького *Katēgoría*, що значить не тільки висловлення, але й ознака. Цікаво, що категорія, як правило, визначається через термін «поняття». Це нашої думку

про більш загальну природу понять і категорій. Аристотель ще багато століть назад говорив про загальну природу категорій, про те, що все знання можна звести до основних десятиох пар категорій: межа й безмежна, непарне й парне, єдине й безліч, праве й ліве, чоловіче й жіноче, що спочиває, і що рухається, пряме й криве, світло й тьма, гарне й дурне, квадратне й довгасте [2 – 4]. Великий внесок у вивчення сутності, змісту й функцій понять і категорій вніс Гегель. Він розумів категорії, як способи розуміння абсолютним духом свого предмета, загальні форми його саморозвитку й самовизначення, як «міцні вузли, що служать опорними й напрямними пунктами його» (духу або свідомості). Поняття Гегель розглядав у діалектичній єдності розвитку з реальністю, вважав, що воно виходить із сутності, а сутність у свою чергу – з буття. Значну роль поняття в науці підкреслював В. Ленін. За його думкою, поняття являють собою «вищий продукт мозку вищого продукту матерії» [6, т. 29, с. 149].

Членороздільна мова, мислення, свідомість, здатність створювати знаряддя й користуватися ними в про-

цесі суспільної праці – це особливості людини, що відрізняють її від інших живих істот. Психологія досліджує механізми людського мислення й визначає їх як процес пізнавальної діяльності, що характеризується узагальненням і опосередкованим відбиттям дійсності [10] або узагальнене пізнання об'єктивної дійсності [11].

ня одиничного об'єкта, події, переживання до деякого класу, яким можуть виступати вербальні й невербальні значення, символи, сенсорні й перцептивні еталони, соціальні стереотипи» [10].

Визначення термінів «поняття» (процес поняття) і «категорія» (процес категоризація) показують нам

Таблиця 3

Порівняльний аналіз визначень термінів «поняття» і «категорія»

КАТЕГОРІЯ	ПОНЯТТЯ
ОТОТОЖНЕННЯ	
<p><i>Від грецьк. Katēgoría висловлення; ознака</i></p> <p>– у філософії: загальне поняття, що відбиває найбільш істотні зв'язки й відносини реальної дійсності й пізнання. Група осіб, явищ, об'єднаних спільністю яких-небудь ознак [9];</p> <p>– у філософії: найбільш загальні й фундаментальні поняття, що відбивають істотні, загальні властивості й відносини явищ дійсності й пізнання [14];</p> <p>– форми усвідомлення в поняттях загальних способів ставлення людини до світу, істотні властивості, що відбивають найбільш загальні закони природи, суспільства й мислення [16]</p>	<p>– логічно оформлена загальна думка про клас предметів, явищ; ідея чого-небудь (поняття часу, поняття якості, поняття науки), вистава, відомості про що-небудь [9];</p> <p>– форма мислення, що відбиває істотні властивості, зв'язки й відносини предметів і явищ;</p> <p>– у логіці це думка, у якій узагальнюються й виділяються предмети деякого класу по певних загальних і в сукупності специфічних для них ознаках [14]. Одна з форм відбиття світу на шаблі пізнання, пов'язаної із застосуванням мови;</p> <p>– форма (спосіб) узагальнення предметів і явищ. П. називають також думку, що представляє собою узагальнення (і уявне виділення) предметів, введення їх до деякого класу за їхніми специфічними (у сукупності відмінними) ознакам [16];</p> <p>– одна з логічних форм <i>мислення</i>, вищий рівень узагальнення, характерний для <i>мислення словесно-логічного</i>. П. може бути конкретним і абстрактним. Найбільш абстрактні П. називають категоріями [10]</p>
Категорія = загальне поняття	Поняття = мовна форма категорії
ФУНКЦІЯ	
<p>У своєму необхідному взаємозв'язку категорії утворюють систему, що відтворює об'єктивну, що історично розвивається, взаємозалежність загальних способів відносин людини до світу, у яких відбиваються форми буття природи й суспільного життя</p>	<p>Основна логічна функція поняття виділення загального, що досягається за допомогою відволікання від усіх особливостей окремих предметів даного класу; причому предмети того самого класу (атоми, тварини, рослини, суспільно-економічні формації й т. п.) можуть узагальнюватися в П. по різних сукупностях ознак</p>

Процес формування поняття психологія описує в такий спосіб: «поняття виникає зі звичайної вистави (контурів) шляхом уточнення, воно є результатом процесу мислення, за допомогою якого людина відкриває взаємозв'язку між предметами й подіями... Поняття виникає як сукупність основних ознак, що відсилають нас до предмета. Воно утворюється шляхом включення конкретного сприйняття або вистави в зміст вистави, що була раніше, асоціації зі словом. Точні поняття ми здобуємо шляхом визначення (дефініції). Це перерахування всіх істотних ознак поняття у формі судження (думки)». [12, с. 83 – 85].

Поняття – це однокореневе слово в російській мові з дієсловом «розуміти», яке у словнику С. І. Ожегова тожко словам *усвідомлювати, осмислювати*, тобто робити більш чітким, певним, оформленим. Отже, одна з основних функцій поняття, і, як наслідок, процесу **поняття**, – це додання ясної для людського розуму форми досліджуваному явищу шляхом «**виділення загального**, яке досягається за допомогою відволікання від усіх особливостей окремих предметів даного класу» [10].

Також людське мислення здійснюється за допомогою **категоризації** – «психічного процесу віднесен-

ня їх послідовність у процесі мислення й наукового дослідження. Спочатку виділення в явищах буття загального і його з'ясування – поняття категоризації предмета дослідження. За поняття категоризацією впливає категоризація, яка полягає в «віднесенні одиничного об'єкта, події, переживання до деякого класу...». Цікаво помітити, що цим класом може бути інше поняття. Схематично взаємозв'язок поняття категоризації й категоризації можна представити таким процесом (рис. 2).

На рис 2 поняття категоризації зображена як первинний стосовно категоризації процес. Однак у дійсності це не так. У літературі виділяють два підходи пояснення першопричинності категорії й поняття. По-перше, гносеологічний аспект пояснення категорій, коли явище пізнається раніше, чим визначається сутність. Логіка першопричинності походження й розвитку ставить поняття на перше місце, перед категорією. У логічному записі це виглядає як $A - B - C$ і близько до методу логіки індукції. По-друге, буттєвий аспект пояснення категорій полягає в тому, що сутність буття первинна, вона проявляється, і цей прояв люди пізнають через формування понять. Наприклад, до відкриття атому про нього нічого не знали, не мали поняття, але з цього не виходить, що

він не існував й не проявляв себе. Таким чином, явище й сутність існують одночасно, а категорія, у свою чергу, викликає формування поняття. Логічна формула пояснення взаємозв'язку категорій і понять $C - B - A$. Йому відповідає метод логічного пізнання – дедукція. Таким чином, взаєморозвиток явищ «категорія» і «поняття» можна представити діалектичним ланцюгом (рис. 3).

тез усієї дійсності або окремих її фрагментів. Для наукового обґрунтування розвитку тієї або іншої категорії (поняття) необхідно, виділяючи категорію, визначити систему понять, які ставляться до цієї категорії. Описуючи поняття, необхідно визначити перелік категорій, з якими це поняття пов'язане. Поняття як загальну думку про предмет слід аналізувати, використовуючи під-

1	2	3	4	5	6
БУТТЯ ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНОСТЬ	ПРЕДМЕТ РІЧ	ЯВИЩЕ	ПОНЯТИЗАЦІЯ – формування поняття, виділення загального в предметах даного класу	НАЗВА ПОНЯТТЯ УЗАГАЛЬНЕНИЙ КЛАС	КАТЕГОРИЗАЦІЯ за допомогою категорії (ознаки, характеристики), віднесення до більш загального класу поняття

Рис. 2. Взаємозв'язок понятизації й категоризації

– категорія –	– поняття –	– категорія –	....	– поняття – – ... –
– поняття –	– категорія –	– поняття –	....	– категорія – – ... –

Рис. 3. Діалектичний взаємозв'язок розвитку категорії та поняття

Розглянемо взаємозв'язок категорій й понять на прикладі терміна «комунікаційна діяльність». Термін «комунікаційна діяльність» визначається авторами порізнному (табл. 4).

ходи контент-аналізу: аналізувати ототожнення поняття, аналізувати функціональне призначення й відмінну рису. ■

Таблиця 4

Визначення терміна «комунікаційна діяльність»

Поняття «комунікаційна діяльність»	Ототожнення	Автор
Спільна діяльність учасників комунікації (комунікантів), у ході якої виробляється загальний (до певної межі) погляд на речі й дії з ними.	Спільна діяльність	[15]
Складна багатоканальна система взаємодії людей	Система взаємодії людей	[13]
Інформаційний вплив на внутрішнє й зовнішнє середовище підприємства з метою формування попиту й стимулювання збуту	Інформаційний вплив	[5]

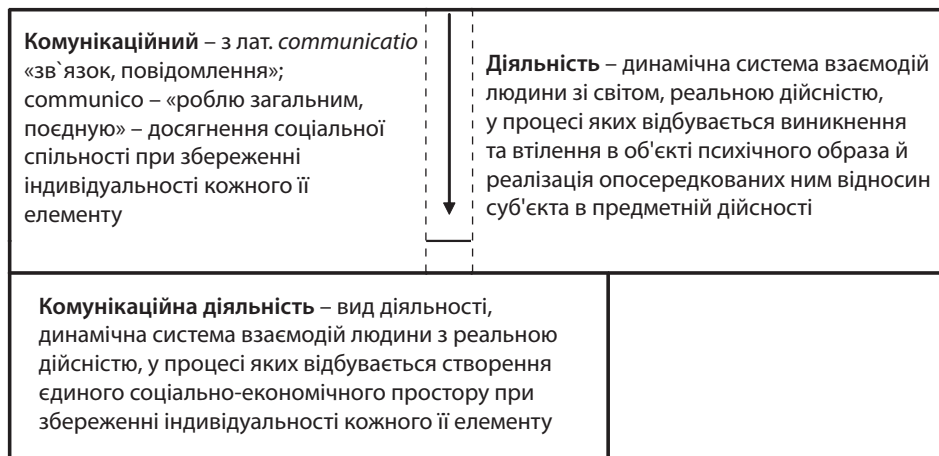
Як поняття вищевказаний термін розкритий через дві категорії «комунікаційний» та «діяльність». У класі категорії «діяльність», окрім комунікаційної, можливо виділити ще виробничу, споживчу, пізнавальну та ін. У свою чергу, у класі категорії «комунікаційний» виділимо комунікаційний процес, комунікаційна структура, комунікаційна система та ін. Об'єднання двох категорій зумовило поєднання змісту двох понять. Таким чином, автором пропонується визначити зміст поняття «комунікаційна діяльність» як вид діяльності, динамічна система взаємодій людини із реальною дійсністю, у процесі яких відбувається створення єдиного соціально-економічного простору при збереженні індивідуальності кожного її елементу (рис. 4).

Узагальнюючою категорією в даному випадку буде діяльність, яка в свою чергу розкрита через категорію система. Система категорій, що визначає розвиток змісту поняття «комунікаційна діяльність» наведена на рис. 5.

Категорія й поняття пов'язані діалектичною єдністю. Функція поняття: формування загальної думки про предмет, явище. Функція категорії: розподіл і син-

ЛІТЕРАТУРА

1. Наука та інновації / Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Аристотель. Категории // Соч. в 4 т. – М. : Мысль, 1978. Т. 2. – С. 55.
3. Аристотель. Метафизика // Соч. в 4 т. – М. : Мысль, 1976. Т. 1. – С. 156, 177, 296.
4. Аристотель. Физика // Соч. в 4 т. – М. : Мысль, 1981. Т. 3. – С. 55.
5. Аристрахова М. Маркетинговые исследования коммуникационной деятельности / М. Аристрахова. – М., 2005. – С. 52 – 53.
6. Гегель Г. Наука логики / Г. Гегель. – М. : Мысль, 1970.
7. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант // Соч. – М., 1964. Т. 3. – С. 172 – 175, 182.
8. Мочерний С. В. Методология экономического дослідження. – Экономическая теория / С. В. Мочерний. – Київ : Академія, 2003. – 328 с
9. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70 000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Рус.яз., 1990. – 921 с.

Рис. 4. Формування змісту поняття «комунікаційна діяльність»

<p>БУТТЯ об'єктивна реальність комунікаційної діяльності</p>	о б м і н н и й	<p>СВІДОМІСТЬ суб'єктивне усвідомлення комунікаційної діяльності</p>	о б м і н н и й	<p>МОВА інструмент комунікаційної діяльності</p>
обмінний інформаційний потік				
<p>ЖИТТЯ діяльність суспільства й людини як умова реалізації саме комунікаційної діяльності</p>	і н ф о р м а ц і й н и й	<p>ДІЯЛЬНІСТЬ динамічна система взаємодій людини зі світом, реальною дійсністю</p>	і н ф о р м а ц і й н и й	<p>СПІЛКУВАННЯ форма життєдіяльності людини, процес взаємодії людей, процес передачі інформації</p>
обмінний інформаційний потік				
<p>РІЧ, ПРЕДМЕТ Комунікаційна діяльність</p>	п о т і к	<p>СУТНІСТЬ Динамічність, Соціальність Інформаційність, Символність, Змістовність, Суб'єктивність, Рефлексивність</p>	п о т і к	<p>ЯВИЩЕ Обмін, Зустріч, Контакт Взаємодія, Мережа, Зв'язок</p>
обмінний інформаційний потік				
<p>ЛЮДИНА Учасник комунікаційної діяльності</p>	п о т і к	<p>ПІЗНАННЯ Обмін інформацією, знаннями в процесі комунікаційної діяльності</p>	п о т і к	<p>ПОТРЕБА у інформації, взаємодії, обміні, створенні спільного - бажання поєднати</p>

Рис. 5. Фактори розвитку сутності категорій й поняття «комунікаційна діяльність»

10. Психология. Словарь / Под общ.ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

11. Реан А. А. Психология и педагогика / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 432 с., С. 65 – 77.

12. Конечный Р. Психология в медицине / Роберт Конечный, Милан Боухал // Авицендум; Медицинское изд-во. – Прага, 1983. – 406 с., С. 83 – 85.

13. Руденский Е. В. Социальная психология / Е. В. Руденский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: (<http://psyera.ru/5313/obshchenie-kak-kommunikativnaya-deyatelnost>)

14. Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А. М. Прохоров. – М.: «Советская энциклопедия», 1981. – 1600 с.

15. Томас Самюэль Кун. Структура научных революций / Сост. В. Ю. Кузнецов. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.

16. Филосовский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.

17. Философия: Учеб. пособие для студентов вузов / Авторский коллектив под рук. д-ра фил. наук, проф. Ю. В. Осичнюка, д-ра соц. наук, проф. В. С. Зубова. – К.: Фирма «Фита», 1994. – 384 с., С. 273 – 299.

18. Щедровицкий Г. П. Философия. Наука. Методология / Г. П. Щедровицкий. – М., 1996. – 641 с.

19. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», «Толока», 2001. – 80 с.

REFERENCES

- Aristotel. "Kategorii" [Categories]. In *Sochineniia v 4 tomakh*, vol. 2: 55. Moscow: Mysl, 1978.
- Aristotel. "Metafizika" [Metaphysics]. In *Sochineniia v 4 tomakh*, vol. 1: 156-177-296. Moscow: Mysl, 1976.
- Aristotel. "Fizika" [Physics]. In *Sochineniia v 4 tomakh*, vol. 3: 55. Moscow: Mysl, 1981.
- Aistrakhova, M. *Marketingovye issledovaniia kommunikatsionnoy deiatelnosti* [Market research and communication activities]. Moscow, 2005.
- Filosofskiy slovar* [Philosophical Dictionary]. Moscow: Politizdat, 1987.
- Gegel, G. *Nauka logiki* [Science of Logic]. Moscow: Mysl, 1970.
- Konechnyy, R., and Boukhal, M. *Psikhologiya v meditsine* [Psychology in medicine]. Praga: Avitsentsum, 1983.
- Kun, T. S. *Struktura nauchnykh revoliutsiy* [The Structure of Scientific Revolutions]. Moscow: ACT, 2003.
- Kant, I. *Kritika chistogo razuma* [Critique of Pure Reason]. Moscow, 1964.
- Mochernyi, S. V. *Metodolohiia ekonomichnoho doslidzhennia. Ekonomichna teoriia*. [The methodology of economic research. Economics]. Kyiv: Akademiia, 2003.
- Ozhegov, S. I. *Slovar russkogo iazyka* [Dictionary of Russian language]. Moscow: Russkiy iazyk, 1990.
- Osichniuk, Yu. V., and Zubov, V. S. *Filosofia* [Philosophy]. Kyiv: Fita, 1994.
- Psikhologiya. Slovar* [Psychology. Dictionary]. Moscow: Politizdat, 1990.
- Ponomarenko, L. A. *Yak pidhotuvaty i zakhystryt dyser-tatsiiu na zdobuttia naukovoho stupenia. Metodychni porady* [How to prepare and defend a thesis for the degree. Methodical advice]. Kyiv: Redaktsiia Biuletenu VAK Ukrainy; Toloka, 2001.
- Rudenskiy, E. V. "Sotsialnaia psikhologiya" [Social psychology]. <http://psyera.ru/5313/obshchenie-kak-kommunikativnaya-deyatelnost>
- Rean, A. A., Bordovskaia, N. V., and Rozum, S. I. *Psikhologiya i pedagogika* [Psychology and Pedagogy]. St. Petersburg: Piter, 2002.
- Shchedrovitskiy, G. P. *Filosofia. Nauka. Metodologiya*. [Philosophy. Science. Methodology]. M., 1996.
- Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar* [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaia entsiklopediia, 1981.